

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Ylioppilastutkintolautakunnan lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi. Ylioppilastutkintolautakunta keskittyy lausunnossaan lähinnä ylioppilastutkintoon liittyviin asioihin ja toteaa seuraavaa:

Yleisesti

Koulutuspoliittisen selonteon tavoitteena on ollut esittää kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjata tarvittavat normi- ja muun ohjauksen, voimavarojen ja rakenteiden muutokset. Eheän ja pitkäjänteisen vision kuvaaminen on haastavaa, ja selonteko sisältää paikoitellen pieniä yksityiskohtia tai suuria kokonaisuuksia. Toimenpiteitä olisi kuitenkin hyvä kuvata tavalla, josta ilmenee muutoksen tarve nykytilaan nähden.

Koulutusmuotoja on kuvattu ja tuleekin kuvata toisistaan erillisenä, mutta lisäksi olisi syytä tuoda selkeämmin esiin myös jatkumot ja yksilöiden erilaistuvat koulutuspolut. Eri koulutusmuotojen yhteisten tavoitteiden esiin nostaminen tukisi vision toteutumista. Nykyään ja varsinkin tulevaisuudessa olennaista on juuri eri koulutusasteiden yhteistyö. Lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen yhteistyö on tästä hyvä esimerkki.

Koulutuspoliittisen selonteon olisi tarkoituksenmukaista edustaa pitkäjänteistä koulutuspolitiikkaa, jota on mahdollista toteuttaa eri hallitusohjelmilla ja -kokoonpanoilla. Nyt selonteossa on kiinnitetty paljon huomiota asioihin, joita jo hallitusohjelman kautta toteutetaan tai joita on edistetty edellisen hallituksen aikana ja jatketaan vielä nykyisenkin hallituksen aikana. Suomalaisen koulutuksen kehittämisen vahvuutena on, että poliittisessa päätöksenteossa pysytään suurissa linjoissa, ja

opetussuunnitelman perusteissa esitettävien tavoitteiden kuvauksia muodostetaan virkavastuulla tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien ja asiantuntijoiden kanssa.

Selonteossa voitaisiin kuitenkin esittää yleisiä linjauksia eri koulutuksen asteille nykyistä selkeämmin. Selonteossa olisi mahdollista linjata, miten yhteiskunnan ja maailman muutos vaikuttavat opetuksen ja oppimisen tavoitteisiin tai millainen on koulutuksen rooli yhteiskuntarauhan edistämässä ja eriarvoisuuden vähentämisessä. Koulutuspoliittisessa selonteossa otetaan myös kantaa kansalaisten koulutustason nostamisen tärkeyteen ja siihen, millaista osaamista työelämä edellyttää. Selonteossa asetetaan tavoitteeksi se, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon. Työelämävalmiuksien tai työelämässä tarvittavan osaamisen kuvaamisen haasteena on se, että työ ja työtehtävät muuttuvat ja emme tiedä millaisia tehtäviä on ja millaista osaamista lähitulevaisuudessa tarvitaan. Selonteko antaa aineksia tavoiteltavan osaamisen kuvaamiseen. Selonteosta puuttuu kuitenkin selkeä kuvaus siitä, millaista osaamista yhteiskunnassa ja työelämässä tarvitaan tai millaista osaamista eri koulutuksen asteilla tulisi omaksua. Lisäksi puuttuu kuvaus siitä miten tällainen osaaminen saavutetaan ja millä tavalla sen saavuttamista arvioidaan sekä ketkä sitä arvioivat ja mihin tarkoituksiin arviointitietoa käytetään.

Sivistystä lähestytään selonteon eri alaluvuissa. Visiossa todetaan sivistyksen näkyvän kansainvälisyytenä, moninaisuuden ymmärtämisenä ja hyvinvointina. Selonteon mukaan yleissivistys ja ammattisivistys lähestyvät toisiaan, mutta epäselväksi jää, onko tarkoituksena lähentää lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta myös tavoitteiden osalta. Toisen asteen toimenpiteiden ryhmittelyssä korostuu työelämän muutokset. Kehittämistä kuvataan myös ihmisen ja yhteiskunnan sivistystarpeina. Tämä on jossain määrin ristiriidassa nykyisen yleissivistävän lukiokoulutuksen kanssa, jolla on vahva yhteys arvoihin, kuten tasa-arvoon ja demokratiaan, eikä pelkästään tarpeisiin tai työelämän muutoksiin.

Hyvän lähtökohdan sivistyksen kuvaamiselle voisi antaa opetussuunnitelmien perusteasiakirjoissa kuvattu laaja-alainen yleissivistys, joka koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla oppilas/opiskelija/kansalainen kykenee kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun sekä osaa toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja menestyksekkäästi.

Selonteon mukaan korkeakoulujen tulisi nykyistä avoimemmin kuvata, mitä osaamista koulutuksessa aloittavilta edellytetään ja miksi tämä osaaminen on välttämätöntä. Tätä olisi hyvä peilata nykyiseen hyvään vuoropuheluun, jota opiskeluvaiheista käydään yleisellä tasolla lukion opetussuunnitelman perusteiden valmistelun yhteydessä. Ylioppilastutkinnon suorittaminen antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Ylioppilastutkinto laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Ylioppilastutkintolautakunta kehittää systemaattisesti ylioppilastutkinnon kokeita niin, että ne mittaavat lukion opetussuunnitelman perusteiden yleisessä ja ainekohtaisissa osissa kuvattua osaamista, mukaan lukien laaja-alaista osaamista. Perusteiden tavoitteissa on otettu huomioon eri koulutusalojen osaamistarpeita kuitenkin siten, että lukion jälkeen opiskelijat voivat monin eri tavoin erikoistua jatko-opinnoissa ja siirtyä työelämään.

Selonteossa kiinnitetään huomiota oppimistulosten heikentymiseen. Vaikka Suomen oppimistulokset edelleen heikentyisivät, ne ovat siitä huolimatta korkealla kansainvälisellä tasolla. Oppimistuloksiin liittyvät tavoitteet voisivat olla konkreettisempia ja kunnianhimoisempia esimerkiksi maahanmuuttajien oppimistulosten osalta, jotta niillä olisi merkitystä ja ne vaikuttaisivat realistiseen tavoitetasoon. Oppimistulosvertailun rinnalla selonteossa on tarkoituksenmukaista kiinnittää huomiota koulutuksen laadun edistämiseen lainsäädännöllä, resursseilla, opettajien osaamisella ja hyvillä edellytyksillä paikalliselle toimeenpanolle.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toinen aste ja ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto on merkittävä osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Vuosittain valmistuu noin 30 000 ylioppilasta. Ylioppilastutkinnolla on keskeinen rooli lukiokoulutuksen päätteeksi suoritettavana tutkintona. Myös ammatillisen perustutkinnon suorittaneet voivat suorittaa ylioppilastutkinnon.

Ylioppilastutkintoa ei kuitenkaan mainita selonteossa kuin vertailussa jatko-opintoihin hakeutumisessa suhteessa ammatilliseen tutkintoon. Ylioppilastutkinnon merkityksen kirjaaminen selontekoon on tarpeellista. Erityisen tärkeää tutkinnon roolin määrittely on, jos selonteossa tavoitellaan merkittävää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen raja-aitojen madaltamista, ammatillisten tutkinnon osien ja lukion opintojaksojen yhdistämistä sekä koulutuspolkujen integroitumista.

Ylioppilastutkinnon rooli korkeakoulujen opiskelijavalinnassa on myös merkittävä. Korkeakoulut ovat lisänneet ylioppilastutkinnon arvosanojen käyttöä todistusvalinnassa ja poistaneet käytöstä yhteispistevalinnan, jossa käytettiin sekä arvosanoista että valintakokeista saatuja pisteitä. Ylioppilastutkinnon arvosanat ovat monikäyttöisiä opiskelijavalinnassa. Niiden avulla voi pyrkiä samaan aikaan useisiin hakukohteisiin useilla hakukerroilla. Valintakokeet ja muut valintatavat ovat myös hakijoiden käytettävissä.

Jatkuvasti kehitettävällä ylioppilastutkinnolla on jatkossakin täydet edellytykset olla tärkeä väline koulutuspoliittisen selonteon tavoitteiden saavuttamisessa. Tutkinto toimii keskeisenä koulutuksen laadun varmuksena lukiokoulutuksessa, ja sillä on tavoitteelliseen oppimiseen ohjaavaa vaikutusta myös muihin koulutusmuotoihin Tämä vaikuttaa positiivisesti suomalaisten koulutus- ja osaamistasoon. Ylioppilastutkinto varmistaa opiskelijoiden yhdenmukaisen ja samalla oikeudenmukaisen arvioinnin toteutumisen, mikä edistää selonteossa kuvattua koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä hyvien oppimistuloksien varmistamista koko maassa.

Lukiokoulutuksessa yhtenäisesti toteutettava tutkinto vahvistaa myös koulutuksen tavoitteiden toteutumista kaikissa lukioissa. Esimerkiksi ylioppilastutkinnon muuttaminen digitaaliseksi 2016-2019 edisti huomattavasti lukion opetussuunnitelman perusteissa vuodesta 2003 lähtien kuvattua tieto- ja viestintäteknologian käyttöönottoa lukioissa. Digitaalisen ylioppilastutkinnon kehittäminen edistää myös selonteon tavoitetta uusien teknologioiden hyödyntämisestä laajasti oppimisen tukena.

Ylioppilastutkinto on myös osa jatkuvaa oppimista. Ylioppilastutkinnon voi suorittaa myös aikuisena. Ylioppilastutkinnon kokeet yhdessä aikuislukioiden saavutettavien ja monipuolisten opiskelumahdollisuuksien kanssa edistävät yleissivistävää oppimista ja korkeakouluvalmiuksien saavuttamista. Kokeiden arvosanoja voi korottaa ja tutkintoa voi täydentää uusilla aineilla ja oppimäärillä. Kokelaat voivat valmistautua kokeisiin itsenäisesti tai hakeutua esimerkiksi aikuislukioon aineopiskelijaksi.

Ylioppilastutkintoon heijastuu myös selonteon tavoite, jonka mukaan vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Tämän tavoitteen saavuttamiseen tarvitaan toimivaa ja tarkoituksenmukaista ylioppilastutkintoa. Myös ylioppilastutkinnon suorittamismäärien pitää pysyä riittävän korkealla tasolla ikäluokkien pienentyessä.

Selonteossa olisi hyvä kuvata ylioppilastutkinnon rooli lukiokoulutuksessa saavutetun osaamisen arvioinnissa. Nyt selonteossa otetaan kantaa lähinnä lukio-opintojen aikaiseen opiskelija-arviointiin ja sen monipuolistamiseen. Tämä arviointi on kuitenkin kuvattu äskettäin uudistetussa lukiolaissa ja lukion opetussuunnitelman perusteissa, eikä kuvauksesta ilmene, miksi formatiivinen arviointi on kehittämiskohteena.

Ylioppilastutkinnon kehittämissuunnitelma 2019–2022 ja erityisesti siinä kuvattu tutkinnon kehittäminen pitkällä aikavälillä antavat pohjaa toimenpide-ehdotuksille, joita voisi lisätä selontekoon. Keskeisiksi toimenpiteiksi olisi mahdollista kirjata esimerkiksi ”Suullisen kielitaidon ottaminen osaksi ylioppilastutkintoa edistää tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista.” ja ”Digitaalisen ylioppilastutkinnon kehittäminen edistää uusien teknologioiden laajaa hyödyntämistä lukiokoulutuksessa.”

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Tähkä Tiina
Ylioppilastutkintolautakunta

Lundell Carl
Ylioppilastutkintolautakunta